

TÜRK EDEBİYATINDA ŞİİR VE İLK ŞİİR MECLİSLERİ

Kemal YAVUZ*

ÖZ

Türk edebiyatının bilinen ilk metinleri olan Yenisey Mezar Taşları ve Orhun Abideleri nesirdir. Fakat bu metinlerden çok daha önceden başlayan şiir geleneği mevcuttur. Bu şiir, tarihin bilinmeyen çağlarından itibaren; kam, baksı ve ozanlar tarafından müzik eşliğinde ve halkın önünde söylenmiştir. Türk edebiyatı şiir olarak başlamış, milletin dini ve dahil olduğu medeniyet iklimi değiştikçe bu şiir geleneği de gelişerek çeşitlenmiştir. Böylece tarih boyunca topluluk önünde ve müzik eşliğinde seslendirilen şiir, toplum hayatında önemli yer etmiş, adeta şiir meclisi meydana getirmiştir. Çoğu kayda geçmediği için kaybolan bu sözlü mahsullerin bir kısmı cönk adı verilen özel defterlere yazılmıştır.

Türk edebiyatının başından itibaren, sözlü edebiyat ile aynı zamanda ve ona paralel olarak yazılı edebiyatı da vardır. Maniheist ve Budist şiirler bunların ilk örnekleridir. İslam muhitinde ise Kutadgu Bilig ve Divanu Lugati't-Türk'te bulunan şiirleri zikretmek gerekir. Kutadgu Bilig devrinin en büyük mesnevisi olması yanında, şair-hükümdar ilişkisi bakımından da önemlidir. Hükümdarın şiir ve şairi himayesi Selçuklu döneminde de devam etmiştir. Hoca Dehhani'nin Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubad'a sunduğu kasidesi Türk edebiyatının dönüm noktasını teşkil eder. Selçuklulardan sonra Germiyan sarayı daha sonra ise Osmanlı sarayı şair ve yazarların himaye edildiği mekan hâlini alır. Germiyanogulları ile Osmanlılar arasında siyasi ilişki ile birlikte edebî alışverişin de varlığı söz konusudur. Bu çalışmada özellikle bu tarihî gerçek üzerinde ayrıntılı olarak durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, şiir meclisleri, Kutadgu Bilig, Hoca Dehhani, Divan-ı Lugati't-Türk.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

POETRY IN TURKISH LITERATURE AND FIRST POETRY MEETINGS

ABSTRACT

First written texts of Turkish Literature, Yenisei Grave Stones and Orkhun Scripts, are in prose. But there had been a poetry tradition existed previously. Since unknown times of history, this poetry performed by cams, bards and chamans by music and publicly. Turkish literature started with poetry and this tradition of verse flourished and varied with changing religion and cultural medium. So poetry which performed with music and publicly through ages impressed daily life of society, a kind of poetry meeting came into existence. Most of the products of this oral literature is lost but some of them were recorded to a kind of special notebooks namely *cönk*.

Since the beginning of Turkish literature, there has been written literature at the same time and in parallel with oral literature. The first examples of these are Manichaeist and Buddhist poems. In the Islamical circle, poems in Kutadgu Bilig and Diwan ul-Lughat al-Turk should be mentioned. As being the largest *mathnawi* of that time, Kutadgu Bilig is very important because of the relationship between poet and ruler. Ruler's patronage over poetry and poet continued in the Seljuk time. The *kasida* (eulogy) inscribed to Sultan Ala ad-Din Kayqubad III by Khodja Dehhani is the landmark of Turkish literature. Later palace of Germiyanids and then the palace of Ottomans became the place where poets and writers were patronized. There were very close political and literal relationships between Germiyanids and Ottomans. In this paper, these historical facts will be studied.

Key Words: Poetry in Turkish Literature, first poetry meetings, Khodja Dehhani, Kutadgu Bilig, Diwan al-Lughat al-Turk.

Türk edebiyatının bilinen ilk metinleri Yenisey Mezar Taşları ve Orhun Âbideleri'nde görüldüğü gibi, her ne kadar nesir ile başlarsa da bunlara paralel olarak gelen ve bu âbidelerden çok öncelere çıkan bir şiir geleneği vardır. Kamlar, baksılar (bahşı), ozanlar tarihi bilinmeyen bir zamandan beri bu geleneği devam ettirmişler, yüzyıllar aşırı bir zaman içinde ellerinde sazları; kopuz vs. ile halkın önünde şiirler söylemişler ve tarih içinde akıp gelmişlerdir.

Türk edebiyatında şiir onlarla başlamış, daha sonraları Türk milletin girdiği din ve medeniyet dairelerinde çeşitlenerek varlığını devam ettirmiştir. Bu gelenek yani kam, baksı ve ozanların varlığı şiiri diri ve canlı tutmuş, halkın bedîî ihtiyacını karşılamıştır. Türk boyları bu şekilde bir hayat sürmüş ve şiirden hiç ayrılmamıştır. Kamların, baksıların ve ozanların halkın önünde çalıp söylemeleri bir topluluk ortaya çıkarmıştır. Bu durum milletin şairler önünde bir meclis meydana getirmesine sebep olmuştur. Bu, tam bir şiir meclisi durumunda olmasa da bir şiire düşkünlük ve toplanma hâli, yine de bir şiir meclisi durumu göstermektedir.

Ancak baksılar, ozanlar, kamlar gezen şairlerdir. Çok gezmeleri çok şeyler bilmelerini de beraberinde getirmiştir. Belki de “çok okuyan değil, çok gezen çok bilir” sözü bu hayattan gelen bir atasözüdür. Bu sebepten baksılar, kamlar ve ozanlar doktorluktan sihirbazlığa kadar çeşitli mesleklerde de görülmüşler, şiir söylemenin yanında, milletin dertlerine de merhem olmuşlardır. Türk milleti onlara değer vermiş, şiirleri saz eşliğinde onların dilinden dinlemiştir. Baksı, ozan ve kamların ayak bastıkları yerler de uğurlu sayılmıştır. “Kaysı yirke devlet kilse baksı bilen ozan kiler”¹ sözü de bir ata yâdigârı olarak kalmıştır.

İlmî gelişmeler, tıbbın ve doktorluğun sihirden ayrılması zamanla baksı, kam ve ozanların otoritesini de sarsmıştır. Ancak onlar daima milletin huzurunda şiirlerini kopuz vs. gibi sazlar eşliğinde söylemişlerdir. Bunun yanında saraylarda ve bey konaklarında da mesleklerini icra etmişlerdir.

Sözlü edebiyatımızın bu kolu ne yazık ki yazıya geçmediği için kaybolup gitmiştir. Ancak XV. yüzyıldan sonraki devrede XVI. yüzyıl ile birlikte bu edebiyat mahsulleri yazıya geçmeye başlamış, özellikle XVII. yüzyılda âşık edebiyatı denilen bu edebiyat mahsulleri yazıya geçirilmiştir. Hatta bu zamanda Karacaoğlan, Kâtibî gibi büyük şairler de yetişmiştir.

¹ Hangi yerde güzellik ve baht açıklığı varsa, oraya bahşı ile ozan gelmiştir.

Kamlardan, baksılardan, ozanlardan sonra gelen âşık adı ile anılan saz şairleri, eski ananenin devamı olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Halk bunların ilâhî kaynağa bağlı olduğu inancı ile saz şairlerine büyük önem vermiştir. Bu şairler ellerinde sazları ile memleketin dört bir tarafını gezerek saz eşliğinde şiirler söylemişlerdir.

Bunların üç özelliği vardır:

1. Saz şairleri yani âşıklar şiirlerini bir topluluk önünde söylerler.
2. Saz eşliğinde şiirlerini söylerler.
3. Gönüllerine geldiği gibi, irticâlen söylerler.

Hâl böyle olunca halk şairleri de denilen saz şairlerinin şiir söyledikleri yerler kahvehaneler, bozahaneler, panayırlar olmuştur. Ayrıca saray da XVII. yüzyılda bunlara ilgi göstermiş, bey konaklarında da çalıp söylemişlerdir. Söyledikleri şiirleri de halkın içinde görülen şiir meraklıları tarafından yazıya geçirilmiştir. Bunların şiirlerinin yazıldığı defterler boylamasına açılan, özel defterler olarak *cönk* adını almıştır.

Türk edebiyatının başından beri, kam, ozan ve baksılara paralel olarak gelen bir yazılı edebiyatı da vardır. Bu edebiyatın mahsulleri de çeşitli mahfillerde kendini göstermiştir. Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat bu şiirleri dini açıdan ele alarak bunları Maniheizm, Budizm ve İslam muhitinde yazılan şiirler olarak üç ana bölümde değerlendirmiştir. Bunlardan Maniheizm ile ilgili olan yedi şiiri Mani muhitinde yazılan eserler; Budizm ile ilgili olanları yirmi yedi parça olarak, Burkan muhitinde yazılan eserler, İslam bölgesinde yazılan beş şiir için ise İslam muhitinde yazılan eserler diyerek üç şiir topluluğu üzerinde durmuştur.² Tabii bu dönem, yani Türkçenin eski Türkçe devri düşünüldüğünde ilk İslamî eserler içine giren bu şiirlere eser olarak *Kutadgu Bilig* ile *Divânu Lügati't-Türk'te* geçen şiirleri de katmak gerekir.

Türklerde asıl hükümdar şair ilişkisi, bildiğimiz kadarı ile *Kutadgu Bilig* yazarı Yusuf Has Hacib ile Tabgaç Hasan Buğra Han arasında görülür. Yusuf Has Hacib devrinin en büyük mesnevisi olan ve XIV. yüzyıla kadar hacim bakımından aşılamayan bu eseri Karahanlı hükümdarına sunar. Ancak bu şair-hükümdar ilişkisinden ve karşılıklı saygı ve sevgiden öteye geçmez. Bundan başka olarak Gazneli hükümdarı Sultan Mahmud'un şairlere olan alakası Farsça da olsa Firdevsî'ye Şehnâme gibi bir eseri yazdırır. Selçuklularda da yine I. Gıyaseddin Keyhüsrev, I. İzzeddin Keykavus ve I. Alaaddin Keykubad gibi bazı sultanlar Farsça şiirler söyledikleri gibi şairlere

² Reşit Rahmeti Arat, *Eski Türk Şiiri*, Türk Tarih Kurumu Yay., 2. Baskı, Ankara, 1986.

de ilgi duyarlar. Çünkü Yusuf Has Hacib'in de bahsettiği gibi hükümdarlar şairlerin şiirleri, kasideleri sayesinde geleceğe taşınıp unutulmazlar.

XIV. yüzyılın başında son Selçuklu hükümdarlarından Sultan III. Alaaddin Keykubâd ile Hoca Dehhânî arasındaki ilişki ise dikkat çekicidir. Şair III. Alaaddin Keykubâd'a Türk edebiyatında ilk defa görülen kasidesini sunar. Onun olduğunu tahmin ettiğimiz bir şiiri yanında bu, Hoca Dehhânî'nin padişaha sunduğu ilk ve son kasidedir. 24 beyit olan bu kasidede şair sultanı över, kendi durumunu anlatır dua eder ve asıl doğup büyüdüğü yer olan Horasan'a gitmek için izin ister. İşte bu Türk edebiyatında gerçek manada kasidenin ilk örneğidir ve bu açıdan edebiyatımızda bir dönüm noktasıdır.

XIV. yüzyıl Türk şiir tarihinin önemli bir devresidir. Asrın ilk çeyreğinde Yunus, Gülşehrî, Âşık Paşa gibi şairler yer alırlar. Bunları asrın ortasına doğru Şeyyad Hamza, Hoca Mesud ve Elvan Çelebi izlerler. Ancak başta Germiyan Kütahya olmak üzere Konya'dan sonra Anadolu'da kültür merkezleri teşekkül eder. İşte bu kültür faaliyetlerinin ilk önemli temsilcisi Germiyan oğullarının başında bulunan ve 1361 yılında beyliğin başına geçen Süleyman Şah'tır.³Süleyman Şah, Germiyan sarayı şair ve yazarlarından olan Şeyhoğlu Mustafa'dan *Kâbus-nâme* ile *Marzuban-nâme* adlı eserlerin tercümesini ister. Böylece edebî faaliyetleri destekler. Ayrıca Ahmedî de bu kültür faaliyetlerinin içindedir. Şair ve yazarlara karşı ilgisi büyük olan Süleyman Şah'ın başka özellikleri de vardır. Her şeyden önce ileri görüşlü bir bey olarak Anadolu'da siyasi birliğin kurulması için çalışır. Kızı Devlet Hatun'u Bursa'ya gelin eder. Bunu da Âşık Paşazâde'den dinleyelim:

“Germiyanoğlu çok ihtiyarladığının farkına varınca oğlu Yakup Bey'i çağırıp yanına getirdi. Ona “Oğul! Bu ülkenin sizin elinizde kalmasını istersen Osmanoğlu'yla birlik et” dedi. Sonra “Bu kızımın birini onun oğlu Bayezid'e veriniz” dedi. Hemen İshak Fakih'i elçi gönderdiler. Doğruca Murad Han'a geldi. İyi cins atlar hediye getirdi.

O zamanlar altın ve gümüş az idi. Denizli'de alemlî ak bezler dokunur ve elbise olarak onlardan, özenle dikip giyerlerdi. Alaşehirde dokunan ve kızıl ivledi (efladi?) denen boyalı kumaştan bayrak yaparlar ve elbise dikip giyerler idi. İshak Fakih Denizli'nin o meşhur bezlerinden de hediyeler getirdi. Ayrıca, “Kızımızı oğlunuz Bayezid'e alınız. Yanında çeyiz olarak birkaç parça şehir de verelim” dedi.

³ Dr. Mustafa Çetin Varlık, *Germiyan-oğulları Tarihi (1320-1429)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 288, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 57, Araştırma Serisi No: 47, Ankara, Sevinç Matbaası, 1974, s. 121-131.

Murad Han Gazi, kabul etti. Germiyanoğlu Kütahya'yı, Simav'ı, Eğrigöz'ü, Tavşanlı'yı ve bunun yanında birkaç yeri daha kızına çeyiz olarak verdi. Söz kesip karar alındı.

Germiyanoğlu'nun kızı diye bahsettiğimiz Yıldırım Han'a alıverdiği Sultân Hatun'dur. Düğünün tedariki eksiksiz görülüp her bir iş düzenli bir şekilde hazırlanıp başarıldı.

Bu taraftan erenlerden Bursa kadısı Koca Efendi evlatlarından Emîr-i âlem Aksunkur Ağa, Çavuşbaşı Sülle Çavuşoğlu Timur Han, Çavuş ve kapıcı kullarından da bin seçkin atlı, hepsini birlikte gönderdiler.

Ayrıca kadının hanımı ve Bayezid Han'ın dadısı ve Aksunkur'un hanımı da var idi. Sözün kısası iki bin kadar adam yürüyüp Kütahya'ya vardılar. Sonra Germiyanoğlu da düğünü Kütahya'da etmiş idi. Dünürleri izzet ikramla konuk edip gönüllerini hoş ettiler ve en iyi şekilde ağırladılar.

İş bitince kızı Aksunkur'un hanımıyla Bayezid Han'ın dadısına ısmarladılar. Germiyanoğlu da Paşacuk Ağa'yı gelinin atını yedmek için birlikte gönderdi; ayrıca hanımını da yenge yaptı. Kızına çeyiz verdiği şehirlere askerler kondu ve düğün alayı yola çıkıp gelini Bursa'ya getirdiler. Bayezid Hünkâr Paşacuk Ağa'yı kayın babasından rica ederek yanında alakoydu ve çaşnigir başı yaptı.⁴

Bundan sonra Osmanlı iki yerden kız alacaktır:

1. Germiyanoğulları
2. Dulkadiroğulları

Böylece Germiyan beylerinden Süleyman Şah da kendine düşen tarihî rolü oynamış oldu. Bu büyük bir geleceğin işareti idi. Bunun neticelerini madde madde ele alırsak şu sonuçlara ulaşırız:

1. Germiyanoğlu kız veriyor, şehzadelerin anne tarafı olarak tahta geçiyordu. Yani Osmanlı tahtının kan bakımından yarısı Germiyanoğlu'na aitti.

2. Memleket veriyor, Türk bütünlüğünü ve birliğini sağlıyordu. Böylece benlik davasını bir tarafa atmış, fitneye karşı çıkmıştı.

⁴ Kemal Yavuz, Yekta Saraç, *Aşık Paşazade Osmanoğulları'nın Tarihi*, İstanbul, 2003, s. 117-118.

3. Devletin nasıl işleyeceği, idare edileceği meselesini ülkesinde yazılan siyasetname türündeki eserler ile bildiriyor, dolaylı da olsa, devlet idaresine karışıyor ve her şeyin Hak için yapılmasını istiyordu.

4. Kültür meselelerinde yetiştirdiği şairleri Osmanlı sarayına gidiyordu. Burada geçerli olan Germiyanoğlu fikri ve zevki idi. Ahmedî'den Şeyhî ve yeğeni Cemâlî'ye kadar pek çok şair Osmanlı sarayı ile Germiyan sarayı arasında gidip geldi. Bu da şair-hükümdar ilişkilerinin yanı sıra, şiir meclislerinin ortaya çıkmasının tabii bir sonucu olarak şairlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin de tesisini sağladı.

5. Bu zamanda Türkçe işlenerek büyük devlet dili olarak hazırlanmıştı.

6. Yetiştirdiği âlimler Osmanlı sarayında ve hizmetinde idi. Bunu diğer beyliklerde görmek mümkün değildir.

Görülüyor ki Germiyanoğlu Beyliği, her bakımdan Osmanlıyı Osmanlı yapmış, büyük devlet olma fikrinde ana ve temel rolü oynamıştır. Germiyanoğullarının bu düşünce ve davranışları her devirde olduğu gibi, günümüz için de geçerlidir.

Artık bu bölgelerin valisi Bayezid oldu. O Kütahya ve Hamid Sancağı beyi oldu. Yıldırım Bayezid bu vazifeyi babasının şehâdetine kadar sürdürdü. Sonra o bölgenin yani Kütahya ve Hamid İli Sancağı'nın beyliğini oğlu Emir Süleyman'a bıraktı (1389).

Emir Süleyman ayrıca Kadı Burhaneddin'in ölümü ile Osmanlılar'a geçen Sivas'ta da valilik yaptı. Ankara Savaşı'ndan sonra Rumeline geçti. Musa Çelebi ile İsa Çelebi Bursa'da ve Karesi ilinde mücadele ediyorlardı. Mehmet Çelebi de Amasya'da idi.

Kardeş mücadelelerinde önce Musa Çelebi, İsa Çelebi'yi ortadan kaldırdı. Bundan sonraki zamanda Emir Süleyman Musa Çelebi mücadeleleri başladı. Fakat bütün devlet işlerini Emir Süleyman yürüttü. Bu durum 1403 yılından 1410 yılına kadar sürdü.

Musa Çelebi önce Karamanoğlu'na sığındı. Emir Süleyman'ın Karamanoğlu ile olan anlaşması üzerine kaçtı ve Rumeli'ne geçti.

“Emir Süleyman Musa'nın Rumeli'ne geçtiğini işitince kalktı Edirne'ye vardı ve tekrar sohbete başladı. Rumeli beyleri bunun üzerine Musa'ya haber göndererek ‘Kardeşinin beylikle ilgisi yok, gece gündüz

sohbet etmekten eli bir şeye ermez, çabuk gel' dediler. Asker ve beyler Musa tarafına geçince, Musa doğru Edirne'ye geldi.

Emir Süleyman'a 'Ne duruyorsun, kardeşin Musa geldi ve Rumeli ona döndü' dediler. Emir Süleyman mahmur yatardı, zorla kaldırdılar. 'Benim memleketimde onun hükmü geçmez' deyince, 'İşte geldi' dediler. Emir Süleyman hemen binip kaçtı, bir köye ulaştı ve orada vefat etti. Musa da başa geçip oturdu (1410). Musa ile Çelebi Mehmed mücadelesi üç sene sürdü. Sonunda Musa bertaraf edildi ve Çelebi Mehmed tahta geçti (1413)."⁵

İşte Emir Süleyman gerek Kütahya ve Hamid İli Sancağı beyi iken gerekse Edirne ve Bursa'da hüküm sürdüğü 1403-1410 yılları arasında şiir meclisleri kurmuş ilk Türk idarecisidir. Onun şairlere olan ilgisi oldukça büyüktür. Daha Kütahya ve Hamid İli Sancağı beyi iken Ahmedî ile Şeyhoğlu Mustafa'yı tutan bir beydir. Şeyhoğlu Mustafa'nın daha çok sarayda bulunması Ahmedî'ye olan ilgisini daha da arttırmıştır. Ayrıca etraflarında yine Kütahya bölgesinde yetişen Ahmed-i Dâî gibi bir şair de vardır. Onun meclisinde *Işk-nâme* yazarı Mehmed'in de bulunduğunu ayrıca belirtmek gerekir. Bu şairlerden Ahmedî *Cemşîd ü Hurşîd* ile *İskender-nâme* adlı mesnevilerini, Mehmed *Işk-nâme*'sini Ahmed-i Dâî de *Çeng-nâme* adlı eserini Emir Süleyman'a sunmuşlardır.

Emir Süleyman şairler meclisi kurmanın yanında onlara ikramda bulunan, ödüllendiren bir bey olarak da görülür. Büyük şair Ahmedî ona yirminin üstünde kaside yazmıştır. Terci-bend, terki-bend, gazel ve başka nazım şekillerinde yazdığı şiirleri de hesaba katarsak bu sayı elliye yaklaşır. Aynı şekilde Ahmed-i Dâî'nin de Emir Süleyman için yazdığı kaside ve gazellerin adedi yirmiye bulur.

Özellikle bunlar yani Ahmedî ve Ahmed-i Dâî Emir Süleyman'ın meclislerinde bulunan onu öven şairler olarak Anadolu'da gelişen Türk şiirinin de kurucu şairleridir. Buldukları meclislerde nazireler söylemeleri de ayrıca dikkate değer. Kısaca belirtmek gerekirse şiirimiz Emir Süleyman ile gerçek manada ilk şiir meclislerine kavuşmuş ve bundan sonraki zamanlarda şair-hükümdar ilişkilerinde bir temel teşkil etmiştir. Ahmedî ve Ahmed-i Dâî yalnız onu övmemişler ölümüne de ağlamışlar, hüznü, ağlatıcı şiirler yazmışlardır. Mersiye açısından bakınca da Emir Süleyman için yazılan ağıt şiirleri, padişahlar da dahil pek az idareci için yazılmıştır denilebilir. Ahmedî'nin övgülerine bakalım. Biz burada sadece şu örnekleri vereceğiz.

⁵ Kemal Yavuz, Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 147-148, 161-162.

1⁶

Sübaşı Beg Şücaü'd-din Süleymân

Emîn-i devlet ü şeh Mir Süleymân

Melik kim memleket ana müselleme

Dirilür gölgesinde her müsülmân

Sa'âdet tâ ebed hem-rehdür ona

Ezelde anuñla böyle idildi fermân

Ömer-adl ü Hasen-hulk u Alî-dil

Ki sıddîk oldı anuñla Âl-i Osmân

Bugün oldur murâd-ı mülk ü millet

Hem ol-durur penâh-ı ehl-i îmân

Duramaz kılıcına Rüstem-i Zâl

Döyemez gürzine Sâm u Nerîmân

Süleymân adın andı Ahmedî'nüñ

Sözüne didi lillâh rûh-ı Selmân

2⁷

Fî-medh-i Emîr Selâmî

Şol Selâmî ki ola teşne çeşme-i hayvan aña

Şol Selâmî ki ola fitne ravza-i rıdvân aña

Şol Selâmî aña mahrem râhat ervâhdur

Şol Selâmî k'ola hem-dem rahmet-i Rahmân aña

⁶ Yaşar Akdoğan, *Ahmedî Divanı: Tenkitli Metin ve Dil Hususiyetleri*, (İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi), C.2, İstanbul 1979, s. 672.

⁷ Akdoğan, *a.g.t.*, s. 16-22.

Şol Selâmî ki vire ol baĝ-ı cennetden haber
 Şol Selâmî ki ola vâlih hûr-ıla gilmân aña
 ...
 Şol Selâmî ki ola nergis her gice ana muntazır
 Şol Selâmî kim heves ola gül-i handân aña
 ...
 Şol Selâmî ki irmeye ihlâsına hergiz riyâ
 Şol Selâmî ki ola reh-ber dîn ile îmân aña
 ...
 Birbirem bâd-ı Behişt ile şehün eyvânına
 Kim iremez rif'atinden kulle-i keyvân aña

 Ol ki dirler Mîr Sülmân ibn Sultân Bâyezid
 İbn-i Gâzî Han Murad ibn-i melik Orhan aña
 ...
 Atınun nalı olam diyü hevesde arıyu
 İki kez her ayda halka olur meh-i tâbân aña

 Gün ayaĝı tozını eylemek için tac-ı ser
 Encümün nakdını virüp bulsa olur erzân aña

 Hônına biryân olayım diyü sa'y ider hamel
 Sevr diler arzû-y-ıla ki ola kurbân aña
 ...
 Mîr Sülmândur Süleymân-ı zamâne kim olur
 Vahş u tayr u ins-ile cin bende-i fermân aña
 ...
 Bezmi koyup rezme kasd ider ise bir azm-ile
 Feth ola Rûm'dan tâ hadd-i Hindustân aña

...

Bir gülistân nakş itdi midhatünde Ahmedî

K'oldı hayrân mânî itdügi nigâristân añâ

...

Hoş dut ol kulunı kim hem fazl u nazm u nesrde

Gaşv iderler Enverî vü H'âce vü Selmân añâ

Yiri-durur ne kadar tahsîn iderse şâh anı

Hem sezâdur ne kadar kılur-ısa ihsân añâ

Kapuna yüz sürdügümi her ki işitdi didi

Kim viriser şâh mâl u mülk ü hân-u-mân añâ

...

60. Pâyidâr olsun şeh ü dönsün murâdıncâ medâr

Şarkdan tâ garba olsun mevzi-i seyrân añâ

Her cemâle k'anda vardur degmesün ayne'l-kemâl

Hod kemâl anun-durur kim irmesün noksan añâ

Buyrugından baş çeken boynun nitekim pey virüp

Ejdehây u mâr olsun ol reg-i şiryân añâ

63. Kullıguña her ki İbrâhîm-vâr ola Halîl

Bâğ olsun u gülistân âteş-i sûzan añâ

3⁸

Terci'-bend

-I-

Yüzün renginden oldı tâze gülzâr

Anuñçun virdi revnak yaza gülzâr

⁸ Akdoğan, *a.g.t.*, s. 225-228.

Yüzün vasfını saz itdükçe bülbül
 Küşâyışler kılur ol sâza gülzâr
 Sabâya gizlü râzın cümle açdı
 Çü mahrem gördi anı râza gülzâr
 Nisâr itdi ayagın toprağına
 Zer ü yakut bî-endâze gülzâr
 Bu zikr-ile hezâr âvâz üninden
 Tolu-durur hezâr âvâze gülzâr
 Ne gördi ne göriser tâc-ıla taht
 Melik Sülmân bigi şâh-ı cüvân-baht

...

-VII-

Girü uş geldi iy dilber şükûfe
 Cihânı kıldı pür zîver şükûfe
 ...
 İderken Ahmedî bu zikri aña
 Nisâr itdi zer ü efser şükûfe
 Ne gördi ne göriser tâc-ıla taht
 Melik Sülmân bigi şâh-ı cüvân-baht

Ahmed-i Dâî de bu övgülerde geri kalmaz. Şu kasidelerine bakalım:

1⁹

1. Nergisün gönline göz kor meger ol câzu gözüñ
 Yâ neden 'ışk odına oldu semender nergis

⁹ Mehmet Özmen, *Ahmed-i Dâî Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)*, C. 1, Ankara, TDK, 2001, s. 25-27.

2. Çünkü mahmûr gözün yâdına nûş itdi kadeh
Yâ neyiçün ola mahrûr u mükedder nergis
3. Lalenüñ hil'at-i şâhîsi kızıl atlasdur
Gonçe gülgûn geyer ü sündüs-i ahzar nergis
4. Meclis-i şâh-ı cihândur sanasın bâğ u çemen
Rûşen olmuş yanar ol şem'-i münevver nergis
5. Mîr Sülmân ki sa'âdet güneşidür toğıcak
Her seher bir göz iken biñ göz olur her nergis
6. Gözleri âhusı kim şîri şikâr eyledi uş
Âhu göz birle kaçan ola berâber nergis
7. Kahrı emr itse çıkar âb u hevâdan âteş
Mihri lutf itse olur âteş-i âzer nergis
8. Matbahından çıkan ol dûd olur cirm-i esir
Cirm-i hâk eyledi hâkisterin ahter nergis
9. Hüsrevâ 'adlün iledür kamu sahrâ vü çemen
Tâ ki sebze yirine toldı ser-â-ser nergis
10. Lutfuñuñ âb u hevâsında bahâr oldı hazân
Bitdi bir yılda iki def'a mükerrer nergis
11. 'Adlünüñ heybetini bâd-ı sabâdan işidüp
Saru dîbâ bürinür başına mi'cer nergis
12. Ayaguñ toprağı bînâ ide nergis gözini
İdinürse ger anı sürme-i agber nergis
13. Tutar ihsânuñ ile çetr-i ferîdûn lâle
Geyer in'âmuñ ile tâc-ı Sikender nergis

14. Bakıŝuñ Türkî ü Hıtâdur ki niçe leŝkeri sır
Bu hatâdur aña karŝu çeke leŝker nergis
15. Düşmenüñ kanyıla lâle yüzün yudı meğer
Görüp ol korkuyıla oldı muza'fer nergis
16. Kametim yâdnadur serv ile sûsen âzâd
Mest ü ŝehlâ gözüne cân ile çâker nergis
17. Hulkuñuñ bûyınadur micmer-i zerrîn götürüp
Hoş buhûr eyledügi 'ûd ile 'anber nergis
18. Düşmenüñ kahrınadur gerçi ki hançer süsen
Leŝkerüñ hışmınadur ger geye miğfer nergis
19. Çün eyü gözüñe tuş geldi geyer urınur
Egnine hil'at u hem başına efser nergis
20. Dâ'î ol hazret- i 'âlîde senâlar idicek
Her gazel kim yazaram ben okur ezber nergis
21. Ney-ŝekerdür kalemüm medhüñi tahrir ideli
'Anber ü müşk ü midâd oldı vü defter nergis
22. Hüsrevâ hâlüme bir kez nazar it kim işidüp
Gonca yırtar yakasın dahı esirger nergis
23. Ger ben ol lâle sıfat göynüğümi şerh kılam
Kuru gözden akıda çeşme-i kevser nergis
24. Ne revâ çarh kabagum sıya ŝiŝem uvadup
Sagrakın la'l ide gonca kadehin zer nergis
25. Ben ki âzâde iken serv bigi bî-ber olam
Dahı tâc üstine kat kat düze cevher nergis

- 26.Kuru söz ile boş elden ne geliser lîkin
Gözlerüm yaş tolu dur[ur] nite kim ter nergis
- 27.Bir ‘inâyet nazarın kıl ki ser-efrâz ola serv
Müflis iken zer ile ola tûvânger nergis
- 28.Her ki nergis gibi göz dikdi bu ‘âlfî kapuya
Gül gibi hoş güler ol nite ki nevber nergis
- 29.Niçe kim bâd-ı sabâyıla mutayyeb ola gül
Tâze vü ter ola reyhân u mu‘attar nergis
- 30.Meclisüñ tâze dimâğuñ ter ü gönülün handân
Niçe kim bâğ u çemende bite ‘abher nergis

2¹⁰

-I-

- 1.Gösterdi şîşe od ile su imtizâcını
Ya‘ni ki câm içinde yakar ol sirâcını
- 2.Cevher ki cisme rûh olur rûha ‘akl-ı küll
‘Aklun dimâğ içinde yakar ol sirâcını
- 3.Sâkîyi gör ki gösterür uş nâz u cevri ile
Nâzüklüğünde hüsn ü melâhat revâcını
4. Ağzında cüz-i lâ-yetecezzâ vücûdını
La‘l-i lebinde cevher-i ferd izdivâcını
- 5.Yâkût içinde gizledi dürr-i yetîmini
Dîbâc içinde sakladı billûr u ‘âcını

¹⁰ Özmen, *a.g.e.*, s. 52-56.

6. Tatlu dilinde kand-ı mükerrer 'akîdesin
Şîrîn sözinde şehd ile şekker gülâcını
7. Yakdı küsi odıyıla cânım çirâgını
Sıdı cefâ taşı-y-ıla gönlüm zücâcını
8. Ay vay anun kinâyet ile ta'n u nüktesi
Heyhât anuñ rumûz ile bahs u lecâcını
9. Bu zulme dâd virmeye illâ meger kim ol
Şâhî kim aldı magrîb ü maşrık harâcını
10. Virdi eline baht u sa'âdet 'inânını
Koydı başına devlet ü ikbâl tâcını
11. Rûhü'l-kudüs-sıfat ider ol derdi dillere
Her bir nefesde her kişinüñ her 'ilâcını
12. 'İlm ü hüner metâ'ını 'arz itse 'akl-ı küll
Şâhâ senüñ zamîrünüñ alur 'öşr ü bâcını
13. Cûduñ sehâ vü ni'met ile halk-ı 'âlemünüñ
Yalıncağın tonatdı vü toyurdu acını
14. 'Adlünüñ kifayet ideli hulkuñ mühimlerin
Dimez kimesne kimesneye ihtiyâcını
15. Şah-ı zamâne Mîr Süleyman-ı nîk-baht
Dârende-i sa'âdet ü dârâ-yı tâc u taht
- II-
16. Direm görelî kâmetinüñ i'tidâlini
Yâ rab hemîşe tâze tut ol serv talını

- 17.Gönlüm kuşın esîr ider ol şekl ü şîveler
Beñzer ki dâm u dâne düzer zülf ü hâlîni
- 18.Bâd-ı seher bilür ki niçe geçdi dün gice
Hicrân içinde subha deĝin bende hâlîni
- 19.Baş oynadum yolında anuñ biñ firâk ile
Hergiz müyesser itmedi bir gün visâlini
- 20.İşbu hayâl-i fâsid ile geçdi `ömr kim
Bir kez düşümde görse idüm dek hayâlîni
- 21.Bu zulme dâd virmeye illâ meĝer kim ol
Şâhî ki gösterür yüzi devlet cemâlîni
- 22.Ol kim sehâda yir etegin genc ider tolu
Ol kim kazâda gökler ider imtisâlîni
- 23.Himmet görüñ ki kodı Süleymân'a mülkini
Keyhusrev'e hâzinesi Kârun'a mâlını
- 24.Şâhâ senüñ bu saltanatuñ heybeti bugün
İrgürdi `arşa rif`at ü câh u celâlîni
- 25.Bu sun`-ı ber-kemâlîni gör sâni`üñ kim uş
Gösterdi sende kudretinüñ ber-kemâlîni
- 26.Çün tâli`ünde sehm-i sa`âdet kavî durur
Devlet yüzüñden açdı bugün kutlu fâlını
- 27.Kankı hümâ ki gölgene sığınugelmedi
Takdiri gör ki niçe yolar perr ü bâlîni
- 28.Atun ayaĝı na`li[yi]çün halka eylemiş
Her ay başında çarh-ı müdevver hilâlîni

29. Ger meclisüñde kavî-i muhâlif iderse 'ûd
Evc-i felekde zühre ide gûş-mâlini

30. Yâ rab hemîşe devletini müstedâm tut
Göstermegil kimesneye anuñ zevâlini

31. Şâh-ı zamâne Mîr Süleymân-ı nîk-baht
Dârende-i sa'âdet ü dârâ-yı tâc u taht

-III-

32. Şâhâ devâm-ı saltanatuñ ber-mezîd ola
Fâhun huçeste tâlî' ü bahtuñ sa'îd ola

33. Devlet saña delîl ü sa'âdet refîk olup
Şâh-zâdeler gulâm u ekâbir 'abîd ola

34. Gicelerüñ berât ile mi'râc u kârdür
Gündüzlerüñ safâ-y-ıla nev-rûz u 'îd ola

35. Her kim görürse sende hakuñ bu kerâmetin
Ger Bâyezîd olursa gele ol mürîd ola

36. Himmet ki sende var durur ol eyle sanma kim
Ol himmet ile hâtim ü yâ bû-sa'îd ola

37. Şâhâ 'inâyetüñ bile bir kez nazar kıl uş
Kim feth-i bâba ol nazaruñdan kilîd ola

38. Dâ'î kuluñ revâ mı gönülden karîb iken
Bî-cürm ü bî-günâh tapuñdan ba'îd ola

39. Müştâk-ı hazret ola dahı ol firâk ile
Gözden ırak düşe vü gönülden ferîd ola

40. Ne sohbet ü safâ göre ne câm-ı mey içe
Zühd ü riyâzet ile kuruya kadîd ola
41. İşbu hevâ tabi'atını köhne eyleye
İşbu hevesde gussası her gün cedîd ola
42. Gelmişdür ol ümîze ki dergâha yüz süre
Hâşâ ki ol kapuñda senüñ nâ-ümîd ola
43. İhlâsı togru sıdkı bütün bendedür saña
Ger rûzigâr üküş geçe müddet medîd ola
44. Her dem du'â-yı devletüñi ber-mezîd ider
Hakdan diler ki devlet ü 'ömrüñ mezîd ola
45. Tâ kim felekde şems ü kamer devr ide dahı
Şemsüñ şu'â'ı birle kamer müstefîd ola
46. Zâtuñ cihâna lutfını zıll-ı zalîl idüp
'Adlüñ zamâna emn ile sedd-i sedîd ola
47. Sensin penâh-ı halk saña hak penâh olup
Bekçüñ hemîşe hâlik-ı 'arş-ı mecîd ola
- Dâî, gazellerde de onu övmüştür:¹¹
1. Vasluñuñ şükrânesi biñ cân olursa çok mıdur
Cânâ ol devlet kanı imkân olursa çok mıdur
2. Sûfî-yi sâfî yoluñda terk ider biñ 'akl u din
Zülfîñüñ kasdında bir îmân olursa çok mıdur

¹¹ Özmen, *a.g.e.*, s. 165-166.

- 3.Sâkiyâ ol kim sürâhî teg saña baş indürür
Bir kadeh senden aña ihsân olursa çok mıdur
- 4.Ben senüñle kavlı idüp peymâneler nûş itmişem
Aramuzda ´ahd ile peymân olursa çok mıdur
- 5.Ay yüzüñ devrinde hûblar fitne çok engîz ider
Bir kamer devrinde yüz fettân olursa çok mıdur
- 6.Çün cihân sultânlarıdır kapuña kemter gedâ
Ger senüñ kemter kuluñ sultân olursa çok mıdur
- 7.Mîr Sülmân kim Süleymân´dur bugün himmet bile
Dâ´i ol şeh medhine Selmân olursa çok mıdur
- Dâî, divanında Emir Süleyman için on beş şiir yazmıştır.¹²
- 1.Ol Selâmî kim gerekdür muştuluk biñ cânâne
Tenlere cânlar bağışlar cân virür cânân aña
- 2.Ol Selâmî kim nesîm-i subhıdem teblîğ ider
Müşk ile ´anber-feşândur sünbül ü reyhân aña
- 3.Ol Selâmi kim virür âsâr-ı rahmetden aña
Biñ etek inci saçar her subhıdem neysân aña
- 4.Ol Selâmî kim hızırdu meşrebinden zinde-dîl
Zulmet içre teşne-lebdür çeşme-i hayvan aña
- 5.Ol Selâmî kim anuñ feyzi tecellî nûrıdur
Kim yed-i beyzâ dimişdür Mûsî-i ´İmrân aña

¹² Özmen, *a.g.e.*, s. 75-79.

- 6.Ol Selâmî kim sevâd-ı ‘ayn ile Ya’kûb için
Gönderür mektûb-ı Mısrî Yûsûf-ı Ken’an aña
- 7.Ol Selâmî kim anuñ Rühü’l-kudüsdür menşe’i
San’at-ı ibdâ’ içinde ‘akl-ı küll hayrân aña
- 8.Ol Selâmî kim anuñ Rühü’l-emîndür elçisi
Ravzadan karşı gelür ta’zîm için rızvân aña
- 9.İy sabâ ‘arz it yir öp hazret-i sultân aña
Hazretinde kul yaraşur biñ şeh ü sultân aña
- 10.Hazret-i sultân-ı a’zam pâdişâh-ı muhterem
Kim ‘inâyetler kılupdur sâni’-i sultân aña
- 11.Ol gıyâse’ d-dîn ü dünyâ ol emîr-i tâc-bahş
Kim denîdür nisbet içre rif’at-i keyvân aña
- 12.Ol Süleymân-ı düvüm İskender-i sâni bugün
Kim Süleymân’dan bedeldür ad Emîr Sultân aña
13. Memleket yidi atadan mülkidür mevrûs anuñ
Tâc u taht u saltanat hem defter ü dîvân aña
14. Ol ki çarhuñ gerdişinden dâd alur her bir nefes
Ol ki kısmetdür ezelden hükm ile fermân aña
15. Ol ki mansûb-ı ‘atâdur zâtına mahsûs anuñ
Devlet ü baht u sa’âdet dâniş ü ‘irfân aña
- 16.Bir melek-sîret melikdür mülk içinde ol bugün
Kemterîn kuldur katında kayser ü hâkan aña
- 17.Gündüz ü leyl ‘îş ü safâ ile idi sohbeti
Giceler hûr u melekdür çü kıla mihmân aña

18. Zerrece yokdur katında tal'at-ı hurşîd anuñ
Katrece yokdur sehâda gevher-i 'ummân aña
19. Bil anuñ rûşen zamîrinden güneş bir zerredür
Belki kemter katredür biñ bahr ile yüz kân aña
20. Himmeti 'Âlî mü'eyyed murtazâ-siret kim ol
Himmetinde çöpçe yokdur mülket-i 'Osmân aña
21. Çün aña tedbîr-i hakdur her bir işde destigîr
Ger hasûdı mekr iderse gam degül şeytân aña
22. Bedr-i kâmil kim felekden nûr ider halka nisâr
İtlerüñ hiç 'av'avından var mıdur noxsân aña
23. Her ki Nûh'uñ zevrâkıdur merkebi buldı necât
Gerçi anı seyl alursa n'eylesün tûfan aña
24. Hüsrevâ ba'de'd-du'â ma'rûz ola hazretde kim
Bendeñüñ bir müşkili var eylegil âsân aña
25. Ahmed-i Dâ'î du'âcuñ çâkerüñ kemter kuluñ
İşbu da'vî kim tanukdur Hâlik u Yezdân aña
26. Tâ ki mahrûm oldu 'âlî hazretüñden bir nefes
Çok cefâlar eylemişdür bî-vefâ devrân aña
27. Tâ ki teşrîf-i huzûruñdan cüdâ düşmişdür ol
Hak bilür zindân olupdur bâğ ile bustân aña
28. Kanı ol meclis ki reşk-i cennettü'l-me'vâ idi
Yâhod ol sâkî ki kuldur hûr ile gılmân aña
29. Kanı ol câm-ı musaffa kim safâ-yı zevkını
Sûfî-yi sâfî görürse 'arz ider îmân aña

30. Ne revâ vasluñ şarâbın ben de nûş itmiş iken
İçüre fürkat tolusın sâkî-yi hicrân aña
31. Kamı ol 'îş ü safâlar kim baña her bir nefes
Biñ hayât u cân virürdi ben dahı biñ cân aña
32. Ol visâlûñ rif'atinüñ kadrini çün bilmedi
Şol firâkuñdur cezası kim çeker tev'ân aña
33. Hazretüñden gâyib ola lâ-cerem her ins ü cân
Pes dimez miyem yiridür habs ile zindân aña
34. Bülbüle kim bâğ-ı cennet sohbetin terk eyleye
Bi'llah eydüñ neylesün yâr u gül-i handân aña
35. Gözlerüm bir kez dahı görse cemâlüñ nûrını
Kamı ol devlet sa'âdet var mıdur imkân aña
36. Ka'bedür vasluñ visâlûñ 'îdine cânlar fidâ
Kutlu bayram ola ol gün kim olam kurbân aña
37. İştîyâkuñvasfınuñ kim şemmesin şerh eyleyem
Nazm içinde reşk iderler Sa'dî vü Selmân aña
38. Derd-i dil çokdur velîkin şerhe yol yokdur şehâ
Bir 'inâyetden nazar kıl kim yiter dermân aña
39. Gûşe-i hâtırdan ol miskîn ferâmûş olmasun
Senden artuk i'tibâr itmez kişi çendân aña
40. Ni'metüñ şükürinde kâsırdur velîkin sa'y ider
Çün senüñ sa'yüñ kılupdur lutf ile ihsân aña
41. Her du'â kim hazret-i sultâna kullar ref' ider
Sıdk ile ihlâs dur[ur] hüccet ü bürhân aña

Ancak her ömrün bir de sonu vardır Emir Süleyman'ın ölümü bu şairlere dokunup ona mersiyele de yazmışlardır. Önce Ahmedî'nin mersiyesine bakalım:

Emir Süleyman Mersiyesi¹³

1.Nazar itdüm bu çarh u bu medâra

İder degül kimesneyle müdâra

2.Ne kayser kor ne Kistrâ vü ne hâkan

Ne Dahhâk u Ferîdûn u ne Dârâ

3.Selâtn kanlarını dökdüğü çarh

Şafak gösteri-durur âşikârâ

4.Medâr-ı çarhuñ olsaydı karârı

İderdi Mîr Süleyman'la müdârâ

5.Benefşe gök boyandı anuñ-ıçun

Kayudan lâle uş yandı karara

6.Gözüm yaş dökdi anuñ-çun zî-haclet

Neçün kan dökmedi bu yüzi kara

7.Cihândan gitdi Emîr Sultân dirîgâ

Dirîgâ nâzenîn sultân dirîgâ

8.Bahar aglar çiçekler biter-iken

Yire girdi ol gül-i handân dirîgâ

Terkib-bendin sadece vasıta beyitlerini verelim:

Emir Süleyman Mersiyesi

Terkib-bend

¹³ Akdoğan, *a.g.t.*, s. 259.

Anuñçun od u çeşme zâr ađlar
 Urur taşları gögsine bu tağlar
 ...
 Ezelde çün bu-y-ıdı ana takdîr
 Mukadder olan işlere ne tedbîr
 ...
 Kime kim bakasın vâ-hasretâ dir
 Kime kim bakasın vâ-kürbetâ dir
 ...
 Anuñçun goncanuñ yüregidür baş
 Bulut dahı anuñ-ıçun döker yaş
 ...
 Penâh-ı millet idi Mîr Süleymân
 Ümîd-i ümmet idi Mîr Süleymân
 ...
 Hakuñ hikmetlerine kimdür âgâh
 Hatâdan kim didüm estağfirullah
 ...
 Ol-ıdı ol eimme dest-gîri
 Ol-ıdı ol meşâyih dil-pezîri
 ...
 Hak emriyle cihândan gitdi ol şâh
 Nedür çâre aleyhi rahmetullah

Ahmed-i Dâî de aynı konuyu Emir Sultan Mersiyesi olarak şu şiirde en içli şekilde ortaya koyar:¹⁴

¹⁴ Özmen, a.g.e., s. 72-75.

Mersiye

-I-

1. Gönül bir derd elinden câna geldi
İçüm taşıdı yüregüm yana geldi
2. Gözümde yaş dükendi ağlamaktan
Bugur nevbet cigerde kana geldi
3. Eger kan ağlaya gözler yiridür
Ki vasluñ nevbeti hicrâna geldi
4. Elinden bu vefâsuz rûzigâruñ
Hiredler deng olup hayrâna geldi
5. Dutuldu ay u gün ağladı yir gök
Musîbet zühre vü keyvâna geldi
6. Sarardı hep çiçekler soldı güller
Kamu bülbüller uş efgâna geldi
7. Yakıldı lâle vü gözümde nerges
Hazân yili meğer bustâna geldi
8. Kulak işitmedi göz görmedi hiç
Anı kim hayf ol sultâna geldi
9. Cihânda gelmedi hiç pâdişâha
Bu hâlet kim Emîr Sülmân'a geldi
10. Çün ol hak rahmetine vâsıl oldu
Beşâret cennet-i rızvâna geldi
11. Anuñ rûhın görüp didi melâ'ik
Bu cennet tâvusı cevlâna geldi

12.Dirîgâ kanı ol devletlü sultân
Cihânda adı kaldı Mîr Sülmân

-II-

13.Hudâyâ her nefes biñ âh u feryâd
Baña bu zulm elinden dâd vir dâd

14.Ki çarhuñ cevri hadden geçdi gâyet
Ne zâlim rahmı yok bu çarh-ı bi-dâd

15.Anuñ kahrınadur divâne mecnûn
Anuñ hışmınadur âşüfte feryâd

16.Bu derde sabr idimez hiç ´âkıl
Bu çevre katlanımaz âdemî-zâd

17.Niçe yıkdı soñı kahr ile bir gör
Aña kim mihr ile urmuşdı bünyâd

18.Kanı ol pâdişâh-ı nev-cüvân-baht
Sa´adet gülşeninde serv-i âzâd

19.Hilâfet tahtınuñ sultânı mutlak
Ki ´adlinden cihân olmuşdı Bâgdâd

20.Zehî sultân kim ol gitdi cihândan
Dahı kodı cihanda hoş eyü ad

21.Añarlar hep du´â vü rahmet ile
İderler zikr-i hayrın her nefes yâd

22.Sehâ vü cûd ile ´adlin ögerler
Anı añdukça dirler âferin-bâd

- 23.İlâhî kabrini pür-nûr kılğıl
Revânın rahmet ile eylegil şâd
- 24.Mübârek menzilin dârü's-selâm it
Aña menzil yaraşur cennet-âbâd
- 25.Dirîgâ kanı ol devletlü sultân
Cihânda adı kaldı Mîr Sûlmân

-III-

- 26.Ne işler işledüñ iy çarh-ı gaddâr
Ki sensen ejdehâ-yı âdemî-h'âr
- 27.Senüñ zulmüñ elinden dîde pür-hûn
Senüñ cevruñ elinden sîne efgâr
- 28.Kanı ol âfitâb-ı dîn ü devlet
Kanı ol şehriyâr-ı mülk ü dîn-dâr
- 29.Kanı ol halk içinde lutfi can-bahş
Kanı ol cûd içinde dest-i dür-bâr
- 30.Kanı ol cân içinde sevgülü dost
Kanı ol gönül içre sevgülü yâr
- 31.Süleyman oldugı-çün mülke ol şâh
Tolındı gözden ol nâ-gâh perî-vâr
- 32.Şehâdet menzilin ol dem ki buldı
Aña cân eyledi şükrâne îsâr
- 33.İlâhî rahmetüñ deryâsı taşıdı
Anı gark eyle ol deryâda yek-bâr

34.Mübârek meşhedin pür-nûr kılığıl
İrişdür ravza-ı rahmetden envâr

35.Aña kevser şarâbından kadeh sun
Nedîmin eylegil sıddîk ü ebrâr

36.Seni ol bir bilen ‘ârif kuluñdur
Tuyardı senden ol çok dürlü esrâr

37.Makâmın cennet-i firdevs kılığıl
Dahı göster aña cennetde dîzâr

38.İcâbet kıl bu dâ‘înüñ du‘âsın
Ki sensin rahmeti bol lutfi settâr

Ayrıca ağıt olarak şu gazeli yazar¹⁵:

1.Cihânda hiç kişi bî-gam degüldür
Meger kim ol kişi âdem degüldür

2.Ciger gamzeñ bile mecrûh olupdur
Göñül hicrûñ bile hurrem degüldür

3.Tamu âhum odından bir düttündür
Deñiz gözüm yaşından nem degüldür

4.Firâkuñ zehrine tiryâk-ı ekber
Lebüñden ayru nesne em degüldür

5.Goñül râzuñ diyeydi câna korkar
Diyessin ol dahı mahrem degüldür

¹⁵ Özmen, *a.g.e.*, s. 115.

6.Cihân içinde hûblar çok yaşasun

Eger biñ 'âşık olsa gam degüldür

7.Emîr Sülmân-sıfat sultân bulunmaz

Velî Dâ'î gibi kul kim degüldür

Şiir meclislerinde şiirler söylenir. Bazı şiirler nazire durumundadır. Buna da örnekler verelim. İşte, bu nazire Ahmed-i Dâî ile Ahmedî'nin şiirlerinde görülür. Asıl ses de Nesîmî'den gelir. Ahmedî Divanı'nda yer alan "dilersin itmegil" redifli bir gazelle karşılaşırız. Dâî de aynı redifle iki gazel yazmıştır. Önce Ahmedî'nin gazeline yer verelim:¹⁶

1.Râzumı halka 'ayân itmek dilersin itmegil

Beni rüsvâ-yı cihân itmek dilersin itmegil

2.Mihnet-ile sa'ferân itdün yüzümün rengini

Yaşamı dah'ergavân itmek dilersin itmegil

3.Gül yüzün gonca lebün nergis gözün idüp nihân

Nev bahârumı hazân itmek dilersin itmegil

4.Saçların bendinde bini idübenün mübtelâ

Gamzen-ile nâ-tüvân itmek dilersin itmegil

5.Bir kerânı olsa cefânun idileydi ihtimâl

Sen cefâyı bî-kerân itmek dilersin itmegil

6.Neyçün örtersin nikâbı-la bu zîbâ sûreti

Halkdan günü nihân itmek dilersin itmegil

7.Ahmedî'nün kanını dökmekden assı yoh sana

Ol fakîre bir ziyân itmek dilersin itmegil

¹⁶ Yaşar Akdoğan, *Ahmedî Dîvânından Seçmeler*, KBY Ankara, 1988, s. 162.

Dâî de aynı kafiye ve redifle aşağıdaki gazelleri yazmıştır:¹⁷

1. Her nefes bin kasd-ı cân itmek dilersin itmegil
Bu cefâyı her zamân itmek dilersin itmegil
2. Bildük ol hûnî gözün kim cânumuz kasdındadır
N'ola nâ-hak yirde kan itmek dilersin itmegil
3. 'Âşıkı hicrân içinde zârî kıldun kılmagıl
Müdde'îyi şâdumân itmek dilersin itmegil
4. Hüsünün bâğı gülün her bir hasûda arz idüp
Nev bahârumı hazân itmek dilersin itmegil
5. Bülbül-i bâğ-ı İremsin sahn-ı cennetdür yirün
Her budakda âşiyân itmek dilersin itmegil
6. Vasluna bin cân virürsem kıymeti olmaz henüz
Sen hod anı râyigân itmek dilersin itmegil
7. Dâiyâ vaslı hayâlin dutmagıl fikründe sen
Bu tasavvurdan ziyân itmek dilersin itmegil
1. Goncanun rengine al itmek dilersin itmegil
Bülbüli gülşende lâl itmek dilersin itmegil
2. İy yüzi bedr-i münevver kaşların aksi bile
Gökdeki bedri hilâl itmek dilersin itmegil
3. Kâmetün servi vü zülfün halkası 'ışkında uş
Bu elif kaddümi dâl itmek dilersin itmegil

¹⁷ Özmen, *a.g.e.*, s. 125, 188.

- 4.Aklı kayd-ı çeşm ü leb kılmak dilersin kılmagıl
Rûhı sayd-ı zülf ü hâl itmek dilersin itmegil
- 5.Bâdeyi sensüz içerssem ben bana kıldum harâm
Sen sana kanum helâl itmek dilersin itmegil
- 6.Çün hayâl oldı vücûdum bu hayâl içre beni
Bir hayâl ender hayâl itmek dilersin itmegil
- 7.Dâiyâ bilmez misin la'1-i Bedahşân kıymetin
Ol şeker-lebden su'âl itmek dilersin itmegil

Bu gazellere bakılınca iki şair arasında bir hayli benzerliğin bulunduğunu söylemek gerekir. Hem resim hem psikolojik durumun açığa çıktığı bu gazeller her iki şairin eski şiirimiz içinde hangi yönleri ile birbirlerine benzediklerini, ne yönlerden ayrıldıklarını da verir. Bu gazellerde Ahmedî'nin daha çok resim ve görünüş, Ahmed-i Dâî'nin de psikolojik tarafta kaldığını belirtmek gerekir. Ancak benzerlikler ve ayrılıklar bu kadarla kalmaz.

Nev bahârımı hazân itmek dilersin itmegil

Mısraının iki şairde de ortak olması bir benzerlik ve bir tevafuk olarak görülmektedir. Her iki şair de Emir Süleyman'ın meclisinde bulunduğu göre, bu şiirlerin o mecliste okunmuş olması ve birbirlerine üstün görünmek için yarışma ile yazdıklarını belirtmek gerekir.

Türk şiir meclisleri daha sonraki zamanlarda, başta II. Murad olmak üzere, Fatih, Sultan Cem, II. Bayezid, Kanunî ve şehzadeleri tarafından devam ettirilir. Ancak artık şehzade ve padişahların da şairleri takip ettiklerini, onların şiirlerine tahmisler yazdıklarını da söylemeliyiz. Bunun yanında büyük bir kültür ailesi olarak Osmanlı padişah ve yakınlarının bu durumunun imparatorluğun sonuna kadar devam ettiğini de belirtmeliyiz.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Yaşar, *Ahmedî Divanı: Tenkitli Metin ve Dil Hususiyetleri*, (İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi), C. 2, İstanbul 1979.

_____, *Ahmedî Dîvânından Seçmeler*, KBY, Ankara, 1988.

ARAT, Reşit Rahmeti, *Eski Türk Şiiri*, Türk Tarih Kurumu Yay., 2. Baskı, Ankara, 1986.

KÖPRÜLÜ, Fuad, *Edebiyat Araştırmaları*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1986.

ÖZMEN, Mehmet, *Ahmed-i Dâ'î Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım)*, C. 1, TDK, Ankara, 2001.

VARLIK, Mustafa Çetin, *Germiyan-oğulları Tarihi (1320-1429)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No. 288, Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 57, Araştırma Serisi No. 47, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.

YAVUZ, Kemal-SARAÇ, Yekta, *Aşık Paşazade Osmanoğulları'nın Tarihi*, İstanbul, 2003.

